

Cada any arriba l'hivern i tot seguit el Nadal. Moltes persones decoren casa seva amb l'arbre i garlandes, i es reuneixen per compartir regals, llatinadures i bons desitjos. Tal com veuràs, aquest fet passa en diferents cultures més o menys alhora i de manera força semblant. Hi ha molta gent que es pensa que aquesta celebració ve exclusivament de la tradició cristiana però, llavors, ¿com s'explica que en alguns països, el mateix dia, es practiquin rituals que no tenen res a veure amb el naixement d'un nen en un pessebre?

Això té una explicació molt més lògica i natural del que et pot semblar. En realitat aquesta celebració es va originar en un passat remot, força abans que la nostra cultura, d'aquesta època, en digués «Nadal».

Des de la prehistòria la supervivència de la humanitat ha estat profundament condicionada pel cicle del Sol. La llum i l'escalfor que ens proporciona l'astre del dia fan que la Terra sigui un planeta habitable, de temperatura adequada per a la vida. La llum del Sol no només és imprescindible perquè progressin les collites, també és fonamental per orientar-se i buscar menjar. El Sol és sinònim de vida. La foscor i les tenebres, contràriament, són sinònim de mort. Per tant, ja s'entén que les civilitzacions antigues adressin el Sol, que els donava seguretat, i tinguessin por de la foscor i del fred.

Temps enrere, abans que es descobrís l'electricitat i s'implantessin la industrialització i l'era de les comunicacions, quan els éssers humans només depeníem dels recursos que oferia la natura per existir, l'organització de la vida tenia una vinculació estreta amb el cicle de la terra i les estacions. La subsistència requeria dominar aquesta organització i planificar-la amb detall.

Les cultures antigues celebraven el solstici d'hivern, la nit més llarga de l'any, quan el Sol és més lluny de la Terra. Segons el nostre calendari actual això passa la nit del 21 al 22 de desembre, a l'hemisferi nord del planeta. Els rituals festejaven el triomf de la llum sobre la foscor, el moment en què els dies comencen a ser més llargs i, de mica en mica, s'inicia el cicle de la vida a la natura.

— Actualment una bona part del món es regeix pel calendari gregorià establert pel Papa Gregori XIII l'any 1582. Però des de l'any 45 aC la majoria del món occidental s'havia guiat pel calendari julià, establert per Juli Cèsar, segons el qual el solstici d'hivern queia en 25 de desembre, coincidint amb la celebració del dia del *Deus Sol Invictus*.

En els territoris d'hiverns freds i perllongats no era fàcil sobreviure a les nits més llargues de l'any. Els pobladors depenien sobretot del menjar que havien acumulat durant els mesos de bon temps. Si aconseguien passar la nit més llarga, sabien que aviat el fred deixaria pas als dies més lluminosos i càlids; aleshores es podria sembrar i collir els aliments. Per aquesta raó invocar el Sol era una qüestió vital, calia que tornés a dominar el cel, i se li havien d'agrair els béns que oferia. Cosa que es feia amb els diversos rituals que han anat canviant al llarg de la història.

— En els llocs més freds no hi havia prou menjar durant l'hivern per alimentar tots els animals, per això se'n sacrificaven molts. Així, era habitual que a les festes del solstici d'hivern hi hagués carn a dojo, i també la cervesa i el vi que ja havien fermentat.

Fa tres
milions
d'anys

8000 aC –
4000 aC

3500 –
2100 aC

Vora el
segle xxiv
aC

Entre
el s. viii aC
fins al s. i

Any 321

Any 354

Any 379

Paleolític

Monuments megalítics relacionats amb el solstici d'hivern.

Neolític

Agricultura i ramaderia.
Culte al Sol.
Stonhenge (3100-2000 aC), Anglaterra.
Newgrange (3300-2900 aC), Irlanda.
Maeshowe, Escòcia.
Cercle de Goseck, Alemanya.

Mesopotamia Culte al déu Marduk

Egipte Culte a Osiris

Antiga Roma Saturnals

Imperi Romà Festivitat *Deus Sol Invictus*

El Papa Liberí introdueix per primera vegada en el calendari oficial la festivitat del 25 de desembre com a data del naixement de Jesús.

Se celebra a Constantinoble el primer banquet de Nadal.

**La
celebració
del
solstici
d'hivern**

Orígens ancestrals

Els primers vestigis descoberts d'aquestes celebracions són construccions de pedra, que s'han conservat durant milions d'anys i que els arqueòlegs han situat històricament al Paleolític.

S'han trobat monuments megalítics que es remunten al Neolític. Aquests monuments es van alçar tenint el Sol com a element de referència per aconseguir que la seva resplendor alineada d'una determinada manera indiqués el solstici d'hivern. Probablement aquestes construccions van ser escenari de rituals de celebració i culte al Sol. Fet que ja indica l'enorme importància d'aquest moment fa 10 000 anys.

Alguns d'aquests monuments encara es poden visitar avui dia i cada any reben milers de persones que volen celebrar la nit més llarga amb rituals pagans. És a dir, rituals propis de les antigues religions precristianes, en les quals la natura era la protagonista.

Un dels monuments més famosos és el d'**Stonehenge** a Salisbury (Regne Unit). Té cinc mil anys d'antiguitat i es considera que es va construir entre els anys 3100 i 2000 aC. També es coneix com «El temple del Sol». Durant el naixement del dia del solstici d'hivern els rajos del Sol s'alineen amb l'altar central.

Antigament a les Illes Britàniques aquesta nit s'anomenava *Mōdraniht*, la nit de les mares, en anglès arcaic. Era una festa que es dedicava a celebrar que la Gran Mare Terra engendrava el Nou Sol, amb el qual tornava a començar el cicle de la vida, i també s'honoraven les avantpassades femenines, les mares fundadores i protectores del clan.

La nit del solstici Stonehenge acull una munió de gent que s'espera per veure la sortida del Sol. Algunes persones van vestides com druides i toquen instruments antics; i així entre música, danses i càntics donen la benvinguda al dia.

A Irlanda s'ha conservat el monument celta de **Newgrange**, a Brú na Bóinne, al comtat de Meath. És una construcció de túmuls (tombes de pedra que tenen forma de turó) realitzada entre els anys 3300 i 2900 aC segons han calculat els experts en datació. Està orientada astronòmicament perquè el sol entri dins la cambra el matí del solstici d'hivern i ho il·lumini tot durant disset minuts. Així doncs, el dia 21 de desembre és un dia màgic a la vall del Boyne, on també es troba molta gent per contemplar aquest espectacle.

A Escòcia, a les illes Òrcades, hi ha un túmul semblant al de Newgrange que es diu **Maeshowe**. I a Alemanya hi ha el **Cercle de Goseck**, una construcció circular del 4900 aC, també del Neolític, que té dues obertures alineades amb la llum del solstici d'hivern.

A Catalunya es conserva en molt bon estat el Dolmen de Llanera, un túmul del 3500 aC situat al terme actual de Torà (Solsonès). Aquest monument funerari està encarat de tal manera que durant els primers minuts del solstici d'hivern el Sol il·lumina la llosa del fons i les dues parets laterals, exactament igual que a Newgrange.

— A la península Ibèrica el conjunt megalític de **dòlmens d'Antequera**, a Màlaga, o el centre cerimonial de **Castillejo del Bonete**, a Terrinches (Ciudad Real), són altres exemples d'edificacions que es van construir tenint de referència el Sol i les estacions de l'any.

Al continent americà també hi ha conjunts monumentals dedicats al solstici d'hivern. A **Tulum** (Quintana Roo, Mèxic) hi ha una ciutat emmurallada, construïda entre els anys 1200 i 1521, que va pertànyer als maies. En un dels edificis d'aquesta ciutat hi ha un orifici pel qual el dia del solstici entra la llum del sol i produeix un efecte com si fos una flamarada. Aquesta ciutat es coneixia originalment amb el nom de *Zamá*, que significa «alba» en la llengua maia.

I tampoc no ens podem descuidar del famós santuari històric del **Machu Picchu** de Cusco, al Perú, construït pels inques cap a l'any 1450. Ara bé, a l'hemisferi sud la nit més llarga de l'any no és pas el 21 de desembre, sinó el 21 de juny, que és quan comença l'hivern en aquesta banda de la Terra. Cada 21 de juny se celebra a Cusco la festa de **l'Inti Rayimi**, la festa del Culte al déu del Sol.

El solstici d'hivern a l'Antiguitat

A l'antiga **Mesopotàmia** (3500-539 aC), l'actual Iraq, en la nit més llarga de l'any s'invocava el déu Marduk, protector de la ciutat de Babilònia, perquè derrotés les forces del caos i protegís la vida. És la cultura més antiga que celebrava l'arribada del cap d'any, i les festes es prolongaven durant dotze dies seguits.

El déu egipci Osiris és el déu de la mort, la resurrecció, l'agricultura i la fertilitat. La festivitat principal d'Osiris es feia des de l'any 2050 aC a la ciutat d'Abidos coincidint amb el solstici d'hivern, i atreïa pelegrins de tot **Egipte** que buscaven l'eternitat. Durant la festa, els sacerdots del temple representaven la història de com Osiris havia estat traït i assassinat pel seu germà Seth, que li prengué el tron fins que, gràcies a Isis, Osiris tornà ressuscitat després de conquerir l'inframón.

La idea de renéixer és un concepte important en qualsevol mitologia relacionada amb els cicles de la vida. Osiris és el senyor del més enllà, per tant, la seva resurrecció era com una promesa de vida eterna per als difunts i una promesa de prosperitat per al poble d'Egipte.

Una altra dada que demostra la importància del Sol per a aquestes cultures és que, per construir les piràmides d'Egipte, tal com les del Perú o Mèxic, es van tenir en compte els solsticis, tant el d'hivern com el d'estiu.

— El solstici d'hivern, la nit més llarga de l'any, correspon al moment en què el Sol és més lluny de la Terra. Aquest fet passa cada any entre el 21 i el 22 de desembre a l'hemisferi nord, i entre el 20 i el 21 de juny a l'hemisferi sud.

El solstici d'estiu, la nit més curta de l'any, correspon al moment en què el Sol és més a la vora de la Terra. Aquest fet passa entre el 21 i el 22 de desembre a l'hemisferi sud, i entre el 20 i el 21 de juny a l'hemisferi nord.

Els pobles **nòrdics i germànics** celebraven el solstici d'hivern reunint-se al voltant del foc per la festa de Jule. Guarnien un tronc amb cintes per lloar els déus i, després, el cremaven mentre cantaven i ballaven al seu voltant amb la intenció de despertar el Sol adormit. Les cerimònies de Jule dels germànics es feien per celebrar el naixement de Frey, déu de les collites. Alguns pobles celtas tenien costums semblants: cremaven el tronc d'un avet o *Jule log* en l'anomenada «Nit de l'avet argentat», la nit del solstici d'hivern.

L'origen de la paraula *jule* no es coneix amb certesa. Potser deriva de l'anglosaxó *gēol*, que

significa «festa» o «celebració»; o de la paraula escandinava *hweol*, que significa «roda», ja que els nòrdics consideraven que el Sol era una gran roda de foc. Hi ha qui l'associa a Odín, el pare dels déus escandinaus. Segons la mitologia nòrdica, Odín té dotze naturaleses que coincideixen amb els mesos de l'any. La de *Jule* és la que correspon a l'últim mes, el de desembre o *Jultid*, quan Odín es disfressava de pelegrí per visitar els humans a la terra. En altres llengües també se'n troben equivalències: a Suècia, Noruega i Dinamarca, *Jul*; a Finlàndia, *Joulu*, i a Islàndia, *Jol*.

